

POGOVOR S SLIKARJEM IVANOM SELJAKOM – ČOPIČEM

Do nedavna sem Iva Seljaka – Čopiča poznal le po imenu, ali bolje povedano: predvsem po njegovih ilustracijah raznih knjig. Odkar pa je prišlo v Idriji na njegovo pobudo do priprav za slikarsko kolonijo in končno tudi do njene ustanovitve, sem ga spoznal osebno in se že nekajkrat zapletel z njim v zanimive pogovore. Že ob prvem srečanju z njim je najin pogovor stekel o Idriji in o njeni ureditvi. Pripovedoval je, kako je pred leti, ko je bil še čas za to, skušal doseči, da bi Idrija ostala Idrija, da bi novo organsko vklapljali v staro, a ga nihče ni maral poslušati. Pri tem se mi je zdelo, kot da hoče krivdo za vse, kar je bilo narejenega narobe, zvaliti na tujce, priseljence, saj bi pravim Idrijčanom najbrž že srce ne dalo, da bi tako maličili podobo svojega mesta. Tako sem spoznal, da Čopič ni le rojen v Idriji, ampak še danes živi z njo, čeprav ima svoj dom drugod.

37

Rodil se je leta 1927, tako da ga je vojna vihra potegnila s seboj pravzaprav še kot otroka. Še šestnajst let mu ni bilo, ko je januarja 1943 odšel v partizane in se priključil Vojkovi četi. Po enem mescu je odšel v Šerčerjevo brigado, kjer je komandir čete "intuitivno" odkril njegov talent: manjkalo je zvezd za titovke, pa mu je naročil, naj jih izdeluje. Ker ni bilo drugega materiala, jih je dostikrat moral delati kar iz ometa.

Po roški partizanski ofenzivi pomladi 1943 so bili na počitku v Beli krajini, kjer so pripravljali miting. Čopiču so prinesli odrezek iz partizanskega časopisa, na katerem je bila risba, ki naj bi jo prerisal na steno sobe, v kateri bo miting. Lotil se je dela. Zunaj so kurili, da je bilo dovolj oglja, on pa je risal. Delo je opravil tako dobro, da je vzbudilo pozornost tistih, ki so prišli na miting iz štaba. Prestavili so ga v štab brigade, kjer je postal ilustrator brigadnega časopisa "Udarnik". Tu se je

srečal z Doretom Klemenčičem, Acem Dremljem in Vanjo Turkom, ki so se večkrat pogovarjali o delih znanih slikarjev in netili v njem fantazijo. Čeprav si je Čopič na podlagi njihovega pripovedovanja ta dela predstavljal čisto drugač-
na, kot so, je bila to zanj vendarle prva slikarska šola. Po kapitulaciji Italije se je udeležil pohoda XIV. divizije na Štajersko, nato pa je odšel v glavni štab, kjer je bil v kulturni skupini tudi Niko Pirnat. Potem je zbolel in bil poslan v belokranjsko tehniko, kjer je bil risar, kasneje pa se je priključil centralni tehniki. Tu so bili znani slikarji: F. Mihelič, I. Šubic, B. Simčič, A. Gerlovičeva. Ko se je vrnil na Štajersko, je bil ilustrator v tehniki za Koroško in Štajersko. Osvoboditev je dočakal na Koroškem in delal v propagandni komisiji IOOF, dokler niso na sedanji Poljanski gimnaziji ustanovili slikarske akademije. Študiral je pri G. Stupici. 1951.1. je končal slikarsko specialko pri G. A. Kosu. Od tedaj živi kot svoboden umetnik. Ukvarjal se je v glavnem z ilustracijami knjig (npr. Laupassant: Novele, Blok: Dvanajst, Bor: Previharimo viharje) in z zidnimi dekoracijami (v Skupščini, v Zagorju, v Lipici, v Kočevju, v Idriji, na Brdu idr.) Za svoje delo je že dvakrat dobil Levstikovo nagrado, po enkrat pa Kajuhovo nagrado in nagrado Mladega pokolenja.

To je seveda le nekaj bežnih podatkov iz njegovega bogatega in nelahkega življenja. Ko sem ga vprašal, kakšen je danes položaj svobodnega umetnika, mi je odvrnil, da to sploh ni nikakršen položaj. Sam (brez žene, ki je v službi) ne bi mogel preživljati družine. Toda zdí se mu, da lahko le kot svobodni umetnik ostaja zvest umetnosti: ni se mu treba prodajati, tako da se ves lahko posveča svojim umetniškim iskanjem. S tem, kar je ustvaril do zdaj, ni zadovoljen. V svojem delu še ni uspel izraziti samega sebe tako, kot bi želel, prepričan pa je, da mu bo to prej ali slej uspelo. Za to je seveda treba veliko delati, odrekati se, predvsem pa imeti iskren odnos do svojega dela in zavreči vse, kar je tujega. Vplivov velikih avtorjev se ni lahko otresti,

toda umetnikova dolžnost je, da se odpove tujemu vplivu, kakor hitro se ga zave. Kar je njegovo lastno, pridobi le z delom, s tem odpravlja vse tuje vplive in se približuje svoji krhki niti v dobo svoje nepokvarjenosti. Zato Čopič obsoja umetnike, ki sledijo modi. Mode umetnost ne prenese, v umetnosti je samo dobro ali slabo. Meni, da celo strokovnjaki preradi enačijo modo s kvaliteto. Umetnik ne sme slediti modi. Za primer je navedel slovenske impresioniste in njihovega sodobnika Petkovška. Ta se je resda izpovedoval s silno muko, skoraj jeceljal je, ker ni imel izdelanega jezika, toda to, kar je povedal, je njegovo, naše!

Ko sem ga vprašal, kaj misli o komunikativnosti v umetnosti, me je pogledal skoraj začudeno. Odvrnil je, da se umetnik, ko spozna ustvarjalne pogoje, ne more več ozirati na komunikativnost svojega dela. Če bi se moral umetnik podrežati družbi, ki je na nizkem kulturnem nivoju, bi se moral njej prilagoditi in s tem odpovedati svojemu poslanstvu.

39

Umetniško delo ni nikoli verna podoba modela. Če hoče podati svoje doživetje ob motivu, se je umetnik prisiljen posluževati poudarjanja njemu važnih elementov, seveda na račun manj važnih. Razni "izmi" so le komponente realizma, ali: dober realizem je sinteza vseh "izmov".

Potem sem se pozanimal še, v kakšni smeri gredo njegova iskanja. Dejal je, da se je do nedavna ukvarjal v glavnem le z risbo, zdaj pa bi rad prišel do avtentičnega kolorita, ki bi bil adekvaten pridobljeni risbi. Nato mi je razlagal, kaj je to red v sliki in mi s skicami dokazoval, da red ni grajen na simetriji, ampak na ravnotežju. Na ravnotežju črt, barv itd. Slika ne prenese nereda, neravnotežja.

Bil je to dolg in zanimiv pogovor. Bojim se sicer, da sem marsikaj formuliral močno po svoje in prenekatero njegovo misel preveč zbanaliziral. V svoje opravičilo povem lahko

le to, da sem prevzet od Čopičevega pripovedovanja bolj malo zapisoval, tako da je ta zapis nastal več ali manj po spominu. Pa tudi če bi zapisal vse popolnoma točno, nečesa le ne bi mogel posredovati bravcem: tistega, kar doživiš ob iskrenem človeškem stiku.

*

-on

40

Skice Iva Seljaka - Čopiča

GLASBENIKA

TROBENTAČ

HIŠE

FIGURA

BALINARJI

POGOVOR NA VISOKI RAVNI